

Andrzej Bogus*

WEWNĄTRZGRUPOWE ZMIANY RELACJI NIEKTÓRYCH CEN DETALICZNYCH
W WARUNKACH INFLACJI

Problematyka kształtowania się relacji cen jest ważnym elementem w procesie racjonalizacji systemu cen będących podstawowymi parametrami ekonomicznymi warunkującymi wybory w podejmowaniu decyzji gospodarczych. Przedmiotem artykułu jest prezentacja wyników badań empirycznych prowadzonych w Instytucie Ekonomii Politycznej UŁ w ramach Resortowego Problemu Badawczego *Ceny w systemie efektywnego zarządzania* koordynowanego przez Instytut Finansów przy Ministerstwie Finansów w Warszawie. Celem analiz zmian relacji cen w obrębie wybranych grup towarowych było uzyskanie odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania:

- czy w procesie ogólnego wzrostu poziomu cen dochodzi do zróżnicowania tempa dynamiki w odniesieniu do poszczególnych produktów?

- jeżeli tak, to jakie są główne czynniki to zróżnicowanie wywołujące.

Hipotetycznie można przyjąć, że dynamika wzrostu cen poszczególnych wyrobów jest zróżnicowana, powodując tym samym zmiany relacji wewnątrzgrupowych. Zróżnicowanie to, jak wykazały już badania prowadzone w ubiegłym roku, może być pochodną nierównomiernego wzrostu kosztów produkcji poszczególnych wyrobów (np. kosztów materiałowo-surowcowych), sposobu ustalania cen, stanu nasylenia rynku przez poszczególne produkty czy wreszcie stosowanych rozwiązań finansowych (podatkowych) oddziałujących na poziom ceny.

* Dr, adiunkt w Katedrze Finansów i Bankowości UŁ.

1. ZRÓŻNICOWANIE DYNAMIKI WZROSTU CEN
 NIEKTÓRYCH WYROBÓW W WYBRANYCH GRUPACH TOWAROWYCH

Badając zmiany relacji cen wewnątrz różnych grup towarowych wykorzystano metodę badań reprezentacyjnych. Oznacza to, że w każdej badanej grupie wyróżniono produkty "reprezentanty", dla których uzyskano informacje o dynamice cen, jak i o podstawowych wielkościach wpływających na ich poziom. Badanie w zakresie kształtowania się wewnątrzgrupowych relacji przeprowadzono na podstawie informacji o 30 towarach reprezentantach wybranych z 14 grup towarowych. Zróźnicowanie dynamiki cen towarów reprezentantów w obrębie całych grup ilustruje tab. 1.

Tabela 1

Dynamika cen wyrobów reprezentantów w wybranych grupach towarowych

Grupy towarowe	Towary reprezentanty	Rodzaj ceny	Wskaźnik wzrostu cen reprezentantów
1	2	3	4
I. Masło	ekstra	urzędowa	120,6
	stołowe	urzędowa	124,3
II. Mleko	2%	urzędowa	136,4
	pełne w proszku	urzędowa	132,3
III. Sery i twarogi	homogenizowany	regulowana	103,8
	tłusty	regulowana	107,4
	"Gouda"	regulowana	110,3
IV. Dżemy	truskawkowy	umowna	141,0
	jagodowy	umowna	106,9
V. Bluzki damskie (dziewiarskie)	popularne	umowna	122,7
	o podwyższonej jakości	umowna	195,2
VI. Marynarki męskie	z tkaniny z elaną	umowna	115,6
	z tkaniny 100% wełny	umowna	95,2
VII. Ubrania męskie	z tkaniny z dodatkiem elany	umowna	149,3
	z tkaniny 100% wełny	umowna	140,1
VIII. Spodnie męskie	z tkaniny bawełnianej	umowna	125,4
	z tkaniny wełnopodobnej	umowna	148,1
IX. Ręczniki frote	kąpielowe popularne	umowna	127,5
	kąpielowe "Lira"	umowna	121,4
X. Dzianiny kostiumowe	popularne	umowna	128,3
	o wyższej jakości	umowna	149,2

Tabela 1 (cd.)

1	2	3	4
XI. Dzianiny sukienkowe	popularne	umowna	163,2
	o wyższej jakości	umowna	100,0
XII. Tkaniny ubraniowe wełnopodobne	o wyższym standardzie	umowna	125,0
	popularne	umowna	119,7
XIII. Tkaniny kostiumowe	zgrzebne (standard)	umowna	134,6
	o wyższej jakości	umowna	133,3
XIV. Rozcieńczalniki	"Nitro"	umowna	128,0
	"Wtaloowo-Karbowe"	umowna	125,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników badań.

Przedstawione w tab. 1 informacje nie potwierdzają wyraźnego różnicowania się relacji w obrębie grup towarowych. W zdecydowanej większości badanych grup towarowych tempo wzrostu cen wyrobów reprezentantów nie jest silnie zróżnicowane. Generalnie odpowiada ono stopniowi zróżnicowania zaobserwowanemu w poprzednim etapie badań w roku 1987. Relatywnie wyższe zróżnicowanie dynamiki stwierdzić można w takich grupach towarowych, jak: dżemy, marynarki i spodnie, dzianiny kostiumowe oraz dzianiny sukienkowe. W tych grupach wyraźnie nierównomierne tempo wzrostu cen towarów reprezentantów wywołuje zmiany wewnątrzgrupowych relacji cen. Stopień nasilenia tych zmian jest w wymienionych grupach niejednakowy. Głównymi czynnikami różnicującymi dynamikę wzrostu cen towarów reprezentantów mogą być: wzrost kosztów surowcowo-materiałnych (np. w grupie dzianin), różnicowanie standardu produkowanych wyrobów (wyroby przemysłu odzieżowego i dziewiarskiego) oraz zróżnicowany stopień nasycenia poszczególnych segmentów rynku. Pogłębiona analiza wpływu tych czynników na zmiany wewnątrzgrupowych relacji cen stanowiła przedmiot dalszych badań.

2. KOSZTY PRODUKCJI A WEWNĄTRZGRUPOWE RELACJE CEN

W celu poznania korelacji między dynamiką cen wyrobów reprezentantów w badanych grupach towarowych a kosztami ich wytwarzania zestawiono odpowiednie wskaźniki wzrostu cen oraz wzrostu kosztów (patrz tab. 2).

Koszty produkcji a dynamika cen towarów reprezentantów w latach 1986-1987

Wyroby reprezentanty	Dynamika cen	Dynamika kosztów		
		całkowitych	bezpośrednich	pośrednich
Bluzki damskie				
- popularne	122,7	119,5	127,6	115,5
- o podwyższonej jakości	133,3	118,4	125,0	115,1
Marynarki męskie				
- z tkaniny z elaną	115,6	109,3	108,8	111,1
- z tkaniny 100% wełny	95,2	92,5	87,5	121,7
Ubrania męskie				
- z tkaniny z elaną	149,3	139,7	139,2	142,0
- z tkaniny 100% wełny	140,1	138,3	133,7	164,7
Spodnie męskie				
- z tkaniny bawełnianej	125,4	127,6	121,6	152,5
- z tkaniny wełnopodobnej	148,1	141,5	136,9	163,6
- z tkaniny 100% wełny	136,4	128,9	125,3	145,7
Ręczniki kąpielowe				
- popularne	127,5	133,2	140,0	125,4
- "Lira"	121,4	150,3	134,7	121,3
Dzianiny kostiumowe				
- popularne	128,3	123,3	120,2	131,9
- o wyższej jakości	149,2	126,8	121,4	135,2
Dzianiny sukienkowe				
- popularne	163,2	126,4	113,9	111,1
- o wyższej jakości	100,0	110,8	110,8	109,5
Tkaniny ubraniowe wełnopodobne				
- o wyższej jakości	125,0	114,7	117,3	108,8
- popularne	119,7	141,1	125,2	168,5
Tkaniny ubraniowe z udziałem elany				
- o wyższej jakości	148,0	143,5	137,5	164,9
- standard	131,8	137,4	131,3	110,9
Tkaniny kostiumowe				
- zgrzebne	134,6	149,1	139,3	213,8
- o wyższej jakości	133,3	133,5	133,5	133,4
Rozcieńczalniki				
- "Nitro"	128,0	127,1	123,5	150,0
- "Wtalowo-Karbowe"	125,8	125,7	120,5	142,1

Ź r ó d ł o: Jak w tab. 1.

Analizując zaprezentowane w tej tabeli wyniki można stwierdzić, że w przypadku zdecydowanej większości badanych reprezentantów brak jest wyraźnego związku między poziomem dynamiki ich cen a

kosztami wytwarzania. Charakterystyczne jest, że wskaźniki wzrostu cen są zdecydowanie częściej wyższe od wskaźników wzrostu kosztów całkowitych. Wyniki te potwierdzają formułowaną już we wcześniejszym etapie badań tezę o autonomiczności dynamiki wzrostu cen w stosunku do odpowiadających im kosztów produkcji, o niewystępowaniu między nimi silnych związków korelacyjnych. Jest to, jak można sądzić, ważne stwierdzenie w kontekście panującego powszechnie przekonania o dominującej w praktyce cenotwórstwa "kosztowej formule stanowienia cen". W świetle uzyskanych informacji statystycznych stwierdzić można również, że w zdecydowanej większości badanych przypadków dynamika kosztów bezpośrednich jest niższa od dynamiki kosztów pośrednich. Ogólny wskaźnik wzrostu kosztów jest najczęściej wywołany większą dynamiką kosztów pośrednich (szczególnie jest to ważne w przypadku wyrobów branży odzieżowej, włókienniczej i chemicznej). Świadczyć to może o występowaniu w praktyce specyficznej strategii "gry w koszty", której celem jest osiągnięcie niezbędnej ich wysokości zapewniającej możliwość ustalania cen na określonym pułapie oraz osiąganie niezbędnego poziomu rentowności produkcji. Koszty pośrednie stają się w ten sposób względny instrumentem swoistego "wypełniacza" w osiągnięciu uznanego za najbardziej korzystny poziomu kosztów.

W celu bliższego wyjaśnienia związku między dynamiką cen a zmianą w poziomie kosztów nie wystarczyło tylko porównanie odpowiednich wskaźników wzrostu, lecz również należało obliczyć wskaźniki udziału poszczególnych rodzajów kosztów w cenie jednostkowej badanych towarów reprezentantów w porównywalnych latach (1986-1987). Obliczone wskaźniki dla wybranych towarów reprezentantów prezentuje tab. 3.

Analiza przedstawionych w tab. 3 wskaźników pozwala na sformułowanie kilku ogólnych wniosków. Po pierwsze, w odniesieniu do prawie wszystkich badanych reprezentantów zaobserwować można zmniejszenie się udziału kosztów w cenie. Potwierdza to wcześniej sformułowane spostrzeżenie, że dynamika cen badanych wyrobów w małym stopniu wynika ze wzrostu kosztów ich wytwarzania. Po drugie, brak jest ściślejszego związku między zmianą udziału kosztów całkowitych w cenie wyrobów a zmianami udziałów kosztów bezpośrednich. Potwierdza to również wcześniej sformułowaną opinię o "buforowej" roli kategorii kosztów pośrednich. Po trzecie, za-

Udział kosztów w cenie towarów reprezentantów w latach 1986-1987

Towary reprezentanty	Udział kosztów całkowitych		Udział materiałów bezpośrednich		Udział wynagrodzeń	
	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Bluzki damskie						
- popularne	44,3	43,5	18,3	20,1	6,7	5,5
- o podwyższonej jakości	46,9	41,6	15,3	14,8	7,1	5,2
Marynarki męskie						
- z tkaniny z elaną	89,3	84,4	66,1	62,4	4,6	4,1
- z tkaniny 100% wełny	86,9	84,5	70,6	64,9	3,6	3,4
Ubrania męskie						
- z tkaniny z elaną	91,2	85,3	67,4	63,7	4,9	3,7
- z tkaniny 100% wełny	91,6	90,4	74,3	71,3	3,3	2,7
Spodnie męskie						
- baweńniane	82,3	77,3	53,8	62,3	5,1	4,5
- wełnopodobne	83,7	80,0	65,8	60,6	3,5	3,5
- z tkaniny 100% wełny	83,4	78,8	64,8	59,7	3,8	3,3
Ręczniki kąpielowe						
- popularne	76,8	70,9	29,3	28,9	11,0	10,6
- "Lira"	62,2	64,3	29,1	32,3	7,3	8,3
Dzianiny kostiumowe						
- popularne	55,0	53,1	36,7	33,9	2,7	3,1
- o wyższej jakości	52,7	50,1	30,0	23,8	3,5	3,4
Dzianiny sukienkowe						
- popularne	37,4	26,0	17,6	12,4	2,9	2,3
- o wyższej jakości	46,2	50,6	30,6	33,8	2,2	2,6
Tkaniny ubraniowe wełnopodobne						
- o wyższej jakości	72,0	64,2	39,6	39,1	6,9	4,7
- popularne	62,7	73,9	31,8	32,9	7,3	8,1
Tkaniny ubraniowe						
- elana o wyższej jakości	52,1	50,5	36,9	34,3	3,3	3,0
- elana-standard	58,5	61,0	36,3	36,8	5,2	4,6
Tkaniny kostiumowe						
- zgrzebne	51,5	35,4	29,6	30,4	4,7	5,1
- o wyższej jakości	55,5	55,5	27,2	28,4	6,1	5,0
Rozcieńczalniki						
- "Nitro"	47,7	47,4	36,8	35,3	0,5	0,5
- "Wtaloło-Karbowe"	47,6	47,4	35,6	33,9	0,6	0,6

Źródło: Jak w tab. 1.

prezentowane wyniki potwierdzają znikomą rolę wynagrodzeń bezpośrednich jako kosztu wpływającego na poziom ceny danego wyrobu.

Przeprowadzone badania na przykładzie wybranych produktów różnych branż pozwalają ustalić, iż udział tych kosztów w cenie nie przekracza w zdecydowanej większości poziomu 10%, a najczęściej oscyluje w granicach 4-5% (w przypadku badanych wyrobów branży chemicznej wynosi nawet poniżej 1%).

Tak sformułowane wnioski pozwalają domniemywać, że głównym czynnikiem wywołującym zmiany relacji cen w obrębie badanych grup towarowych są zmiany w wysokości podatku obrotowego oraz zysku. Próba dania odpowiedzi na pytanie, czy rzeczywiście występuje ścisły związek między tymi kategoriami finansowymi a relacjami cen był kolejny fragment badań.

3. ZMIANY W PODATKU OBROTOWYM I ZYSKU A WEWNĄTRZGRUPOWE RELACJE CEN

W celu określenia relacji między dynamiką cen badanych towarów reprezentantów a wysokością kształtowania się obciążeń akumulacyjnych obliczono wskaźniki udziału podatku obrotowego oraz zysku w cenach jednostkowych wyrobów w latach 1986-1987. Wskaźniki te prezentuje tab. 4. Analiza zawartych w niej informacji pozwala stwierdzić bierną rolę podatku obrotowego w kształtowaniu cen w analizowanym okresie. We wszystkich badanych przypadkach jego wielkość nie uległa zmianie (najczęściej była to stawka w wysokości 30 i 20%). Natomiast interesujące są wskaźniki charakteryzujące udział zysku w cenie. Bliższa ich analiza pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- Mały jest stopień zróżnicowania rentowności produkcji towarów reprezentantów w obrębie badanych grup towarowych. Większy stopień zróżnicowania występuje, o czym pisaliśmy wcześniej, w przekroju grup towarowych.

- Porównując udział zysku w cenie badanych wyrobów w dwóch porównywalnych latach stwierdzić można dokonujące się tu zmiany. W zdecydowanej większości przypadków nastąpił wzrost udziału zysku w cenie. Dążenie do osiągnięcia możliwie wyższego zysku jednostkowego staje się więc głównym czynnikiem wywołującym zmiany relacji cen w ujęciu wewnątrzgrupowym. Wynika to najprawdopodobniej z dążenia przedsiębiorstw do osiągnięcia niezbędnego pozio-

mu i wyniku finansowego - zysku brutto, który zapewniałby możliwość wywiązania się z rosnących zobowiązań finansowych wobec budżetu. Postawić można tezę, że rozszerzanie restrykcyjnych rozwiązań podatkowych będzie swoistym katalizatorem strategii wzrostu cen w celu osiągnięcia niezbędnej masy zysku. Funkcjonowanie tego mechanizmu wzrostu cen w warunkach administracyjnych ograniczeń ich dynamiki (grupowe pułapy wzrostu cen) wywołać może tendencję do różnicowania tempa wzrostu udziału zysku w cenach różnych produktów. Tendencja ta wymaga potwierdzenia podczas dalszych badań w tym obszarze.

Tabela 4

Udział podatku obrotowego i zysku w cenie towarów reprezentantów
w latach 1986-1987

Towary reprezentanty	Dynamika cen	Udział podatku obrotowego w cenie		Udział zysku w cenie	
		1986	1987	1986	1987
1	2	3	4	5	6
Bluzki damskie					
- popularne	122,7	46,0	36,0	6,5	5,8
- o podwyższonej jakości	133,3	30,5	30,0	8,2	11,5
Marynarki męskie					
- elana-standard	115,6	-	-	10,6	15,6
- 100% wełny	95,2	-	-	13,0	15,4
Ubrania męskie					
- tkanina z elaną	149,3	-	-	8,7	14,6
- 100% wełny	140,1	-	-	8,4	9,5
Spodnie męskie					
- bawełna	125,4	-	-	17,7	22,7
- wełnopodobne	148,1	-	-	16,2	20,0
- 100% wełny	136,4	-	-	16,6	21,2
Ręczniki kąpielowe					
- popularne	127,5	20,0	20,0	23,3	29,1
- "Lira"	121,4	20,0	20,0	37,7	33,8
Dzianiny kostiumowe					
- popularne	128,3	30,0	30,0	0,22	2,2
- o wyższej jakości	149,2	30,0	30,0	2,4	10,4
Dzianiny sukienkowe					
- popularne	163,2	30,0	30,0	17,7	29,3
- o wyższej jakości	100,0	30,0	30,0	9,4	4,6
Tkaniny ubraniowe wełnopodobne					
- o wyższej jakości	125,0	-	-	19,0	24,8
- popularne	119,7	-	-	26,3	15,0

Tabela 4 (cd.)

1	2	3	4	5	6
Tkaniny ubraniowe z elaną					
- o wyższej jakości	148,0	17,8	17,8	19,1	20,6
- standard	131,8	17,8	17,8	12,6	10,2
Tkaniny kostiumowe					
- zgrzebne	134,6	17,8	17,8	19,6	14,1
- o wyższej jakości	133,3	17,8	17,8	15,7	15,6
Rozcieńczalniki					
- "Nitro"	128,0	24,4	24,4	9,4	9,3
- "Wtalowo-Karbowe"	125,8	24,4	24,4	9,3	9,3

Ź r ó d ł o: Jak w tab. 1.

Badania prowadzone w roku ubiegłym wskazywały już na występujące praktyki manipulowania zyskiem i traktowania go jako swobodnego rodzaju wielkości buforowej pozwalającej osiągnąć niezbędny poziom rentowności. Rozszerzanie zakresu obciążeń podatkowych w latach 1986-1987 proces ten jeszcze zdynamizowało.

4. DOTACJE W WARUNKACH ZRÓŻNICOWANYCH KOSZTÓW WYTWARZANIA

Innym celem badawczym było poznanie funkcjonującego w praktyce sposobu dotowania produkcji deficytowej. Chodziło zwłaszcza o odpowiedź na dwa pytania: 1) czy funkcjonujące mechanizmy dotowania oparte są w jakimś stopniu na proefektywnych zasadach; 2) w jaki sposób rozwiązany został dylemat między jednolitą ceną detaliczną (urzędową) a zróżnicowanymi kosztami produkcji różnych producentów? Stąd określając zakres przedmiotowy badań celowo uwzględniono grupy towarowe, w których wykorzystywane są deficytowe ceny urzędowe i regulowane. Były to grupy towarowe obejmujące następujące wyroby mleczarskie: mleko, masło, sery i twarogi. Informacje odnośnie do kształtowania się jednostkowych kosztów wytwarzania towarów reprezentantów, ich jednostkowych dotacji oraz wysokości cen zebrano w pięciu przedsiębiorstwach - okręgowych spółdzielniach mleczarskich. Ogólne współzależności między zmianami cen, kosztów wytwarzania i dotacji na przykładzie kilku produktów mleczarskich wytwarzanych w różnych przedsiębiorstwach przedstawia tab. 5.

Tabela 5

Dynamika cen, kosztów i dotacji wybranych produktów mleczarskich
w latach 1986-1987 (na przykładzie różnych przedsiębiorstw)

Towary reprezentanty	Przedsiębiorstwo A			Przedsiębiorstwo B		
	dynamika			dynamika		
	cen	dotacji	kosztów	cen	dotacji	kosztów
Ceny urzędowe:						
- mleko (2%)	136,4	123,1	87,9	136,4	113,8	120,0
- masło stołowe	120,3	159,0	148,0	120,3	112,3	121,6
Ceny regulowane:						
- twaróg homogenizowany	103,9	258,0	114,4	105,2	463,3	145,9
- twaróg tłusty	107,3	136,4	110,4	106,7	117,3	112,9

Źródło: Jak w tab. 1.

Wybór przedsiębiorstw, z których uzyskano powyższe informacje był celowy. W sposób świadomy zestawiono w taki sposób ich pary, aby wyraźniej zarysowała się występująca powszechnie prawidłowość braku związków między dynamiką cen, kosztów i dotacji. Potwierdza to hipotezę, że funkcjonujące w praktyce systemy dotowania produkcji objętej preferencjami socjalnymi w zakresie kształtowania cen nie są zorientowane proefektywnościowo, nie mają charakteru właściwych dotacji przedmiotowych realizowanych w postaci jednolitych stawek kosztowych. Rozmiary dotacji są zindywidualizowane dla różnych przedsiębiorstw, stając się w ten sposób subwencjonowaniem podmiotowym.

Potwierdzeniem tego wniosku jest analiza korelacji dynamiki dotacji i wyniku finansowego (zysku) badanych przedsiębiorstw. We wszystkich zakładach stwierdzono w badanym okresie stabilizację udziału zysku w poziomie cen sprzedawanych wyrobów bez względu na zmiany w poziomie kosztów. Oznacza to, że taki sposób dotowania staje się tym instrumentem budżetowego zasilania produkcji objętej preferencjami socjalnymi, który zapewnia niezbędny poziom rentowności produkcji nie zmuszając do proefektywnościowych działań. Świadczy o tym następująca tabela (6), która charakteryzuje udział dotacji w cenie wyrobu.

Przedstawione w tab. 6 wskaźniki charakteryzujące udziały dotacji w cenach wybranych produktów potwierdzają, że sposób ich

Tabela 6

Udział dotacji w cenie wybranych wyrobów mleczarskich
w latach 1986-1987

Towary reprezentanty	Przedsiębiorstwo A		Przedsiębiorstwo B	
	1986	1987	1986	1987
Ceny urzędowe:				
- mleko (2%)	354,5	320,0	388,3	354,6
- masło stołowe	47,7	51,3	62,3	54,1
Ceny regulowane:				
- twarożek homogenizowany	19,9	47,9	11,4	36,1
- twaróg tłusty	135,6	171,9	183,3	201,2

Źródło: Jak w tab. 1.

dotowania nie opiera się na jednolitych stawkach kwotowych bądź procentowych. Brak jednolitości tych stawek stanowi przejaw braku obiektywizacji systemu dotacji, potwierdza funkcjonowanie w praktyce uznaniowo-przetargowego mechanizmu ich przyznawania. Często wysuwanym argumentem za potrzebą utrzymywania zindywidualizowanych stawek dotacji są obiektywnie zróżnicowane warunki produkcji w różnych rejonach kraju (np. rejonowo zróżnicowane ceny skupu mleka), gdy jednocześnie ceny detaliczne wyrobów finalnych są jednolite w skali kraju. Sądzić jednak należy, że alternatywą zindywidualizowanych stawek dotacji dla różnych producentów w poszczególnych rejonach kraju mogłyby być odpowiednio zróżnicowane ceny detaliczne. W programie dochodzenia do jednolitych stawek dotacji możliwe byłoby w okresie przejściowym wprowadzenie kilku w miarę zobiektywizowanych stawek dotacji na każdy dotowany wyrób o zróżnicowanym poziomie, do których można byłoby zakwalifikować dane przedsiębiorstwo (np. spółdzielnię mleczarską).

5. WNIOSKI

Przeprowadzona analiza roli poszczególnych czynników wpływających na zmianę relacji cen wewnątrz badanych grup towarowych pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

- W badanych grupach towarowych brak jest wyraźnego związku między dynamiką cen a kosztami wytwarzania badanych produktów.

Potwierdza to tezę o niewystępowaniu silnych związków korelacyjnych między dynamiką cen a wzrostem kosztów.

- W zdecydowanej większości rozpatrywanych przypadków dynamika kosztów bezpośrednich jest niższa od wzrostu kosztów pośrednich. Świadczyć to może o występowaniu w praktyce swoistej strategii "gry w koszty", której celem jest osiągnięcie niezbędnego ich stanu zapewniającego pożądaną poziom rentowności.

- Analizując relacje między dynamiką cen towarów reprezentantów a wielkościami akumulacyjnymi stwierdzono bierną rolę podatku obrotowego w oddziaływaniu na zmianę wewnątrzgrupowych relacji cen.

- Mały jest stopień zróżnicowania rentowności produkcji w obrębie badanych grup asortymentowych. Większy stopień zróżnicowania występuje w przekroju grup towarowych.

- W przypadku zdecydowanej większości badanych towarów doszło do wzrostu udziału zysku brutto w cenie. Chęć osiągnięcia możliwie najwyższego zysku jednostkowego staje się głównym czynnikiem wywołującym zmiany relacji cen wewnątrzgrupowych. Wynika to z dążenia przedsiębiorstw do osiągnięcia niezbędnego poziomu wyniku finansowego, który zapewniłby możliwość wywiązania się z rosnących zobowiązań finansowych wobec budżetu. Rozszerzenie restrykcyjnych rozwiązań podatkowych staje się więc swoistym katalizatorem oddziałującym na wzrost cen w celu osiągnięcia niezbędnej masy zysku. Taka "fiskalna orientacja" polityki cen przedsiębiorstw nie sprzyja procesowi racjonalizacji wzajemnych ich relacji.

Innym przekrojem badawczym była ocena funkcjonujących w praktyce zasad dotowania produktów objętych cenami socjalnymi (wyroby mleczne). Uzyskane wyniki wskazują, że istniejące systemy dotowania nie są zorientowane proefektywnościowo, nie mają charakteru rzeczywistych dotacji przedmiotowych. Rozmiary dotacji są zindywidualizowane dla poszczególnych przedsiębiorstw, stając się w ten sposób subwencjonowaniem podmiotowym.

Andrzej Bogus

INTRAGROUP CHANGES IN RELATIONS OF SOME RETAIL PRICES
IN CONDITIONS OF INFLATION

The author presents the findings of empirical studies focussed on changes in relations of retail prices within selected commodity groups. Differentiation of dynamics of prices for particular products observed in practice is not closely connected with growth of their production costs or with market disequilibrium. The main determinant differentiating this dynamics is a desire to achieve the highest possible profit per product unit. That reflects a desire of companies to attain an indispensable financial effect allowing them to fulfill their financial commitments towards the state budget. Such "fiscal orientation" in the pricing policy of companies does not create conditions that would favour rationalization of price relations themselves.